

STUDIEHANDLEDNING

Titta tillsammans

Om materialet – folkbildning i praktiken

Detta är ett levande studiematerial för alla som vill utforska film genom samtal och analys. Det kan användas som en kortare tematräff på 1–2 studietimmar i samband med en filmvisning, eller som grund för en längre studiecirkel i filmanalys på 3–4 träffar. Materialet kan också anpassas för kulturarrangemang med efterföljande publiksamtal.

Arbetsättet bygger på folkbildningens idé om att kunskap utvecklas i dialog: deltagarna delar erfarenheter, prövar tolkningar och fördjupar sin förståelse tillsammans. Utgångspunkten är det filmvetenskapliga perspektivet (t.ex. berättelse, form och representation), men materialet har låg tröskel och kan användas utan förkunskaper.

Innehållet uppdateras kontinuerligt när nya perspektiv, analysverktyg och filmexempel blir aktuella. Gruppen avgör själv vilka delar som är mest relevanta, och kan komplettera med egna frågor, teman och exempel.

Läs igenom hela materialet och välj vad du vill ha med.

Innehållsförteckning

Introduktion	4
Del 1: Grundläggande begrepp i filmanalys	5
A. Formanalys – att studera filmens uttryck	5
B. Berättarstruktur – att förstå filmens upplägg	6
C. Representation – vilka syns och hur?	7
Del 2: Frågebanken	8
A. Diskussionsfrågor för cirkeln/kulturarrangemanget	8
B. Frågor till filmskapare	10
Del 3. Upplägg och studieplan för träffar	11
A. Samtalsteknik	13
B. Överkurs: Genus och film	14
B.1. Genusanalys av film	15
C. Ordlista	16
D. Tips och info till cirkelledaren	18
D.1. Upphovsrätt och filmvisning	18
E. Referenstips	19

Introduktion

Välkommen till *Titta tillsammans – filmanalys och reflektionsfrågor*, ett studiematerial som hjälper er att utforska filmens värld genom samtal och analys. Materialet är utformat för att fungera i en studiecirkel med 3–4 träffar, men kan också användas vid en enskild filmvisning eller kulturarrangemang med efterföljande diskussion.

Syftet är att ge deltagare verktyg att prata om film – att inte bara säga ”den var bra” eller ”jag gillade den”, utan också kunna analysera innehåll, uttryck och budskap. Ni kommer även att lära er ställa reflekterande frågor om film, även direkt till en filmskapare vid till exempel en frågestund efter en visning.

Folkbildning och film

I en studiecirkel lär vi oss tillsammans. Alla deltagares erfarenheter och perspektiv är värdefulla, och cirkelns samtal bygger på nyfikenhet, respekt och att man lyssnar på varandra. Cirkelledaren fungerar som en guide i gruppen – hen ställer frågor och inspirerar, snarare än föreläser.

Film är inte bara underhållning, det är också en konststart och ett språk som speglar samhället. Genom att analysera film lär vi oss se hur berättelser skapas med hjälp av bild och ljud, och kan diskutera allt från dramaturgi till hur människor och idéer representeras på vita duken. Att förstå filmens språk och innehåll ger oss verktyg att tänka kritiskt kring de budskap vi möter – en viktig demokratisk färdighet i ett samhälle fyllt av rörliga bilder.

Om materialet

Titta tillsammans innehåller flera delar som kan användas direkt i er cirkel:

- En genomgång av grundläggande begrepp inom filmanalys (form, berättarstruktur, representation)
- En frågebank med diskussionsfrågor att använda efter att ni sett en film, samt exempel på frågor att ställa till en filmskapare
- Förslag på upplägg för cirkelträffar (3–4 träffar) som stegvis tar er från introduktion till fördjupning
- Tips om samtalsteknik, så att alla kommer till tals och diskussionerna blir givande
- En ”överkurs”-övning med fördjupning inom genus och film för den som vill ta analysen ett steg längre
- En ordlista som förklarar viktiga begrepp inom film och filmanalys
- Vägledning om upphovsrätt och filmvisning – vad som gäller för att visa film eller klipp i studiecirkeln
- Tips till cirkelledaren om planering och gruppdynamik

Materialet är tänkt att vara lättillgängligt och pedagogiskt. Ni behöver inga förkunskaper om filmvetenskap – tanken är att ni ska upptäcka tillsammans. Använd det upplägg och de delar som passar er grupp.

Del 1. Grundläggande begrepp i filmanalys

För att underlätta samtal om film presenteras här några grundläggande begrepp och perspektiv från filmvetenskapen. Dessa fungerar som verktyg för er analys. Ni behöver inte kunna alla termer utantill, men använd dem gärna som stöd när ni diskuterar en film.

A. Formanalys – att studera filmens uttryck

Form syftar på hur filmskaparen berättar sin historia rent visuellt och audiellt. I en formanalys tittar man på filmens byggstenar och stilgrepp – allt det vi ser och hör. Några viktiga aspekter att uppmärksamma:

Bildspråk: Hur är filmen filmad? Titta på kameravinklar (om personer filmas uppfifrån eller nedifrån), bildutsnitt (nära ansikte eller panoramavy), rörelser och bildkomposition. Varje klippning och kameravinkel är medvetet vald för att skapa en viss känsla.

Ljussättning och färg: Är scenerna ljusa eller mörka, i starka färger eller dämpade toner? Ljus och färg sätter stämning – “varma” färger som i en kärleksfilm eller “kalla” som i en skräckfilm. Skuggor och kontraster kan också användas symboliskt.

Ljud och musik: Lyssna på dialog, bakgrundsljud och musiken. Tystnaden kan vara lika viktig som musiken. Fråga er: vilka känslor väcker ljudspåret? Understryker musiken filmens tema eller karaktärernas känslor?

Mise-en-scène (iscensättning): Ett franskt begrepp för ”det som sätts på scenen” – alltså allt som syns i bild och hur det är arrangerat. Hit hör miljöer, scenografi, rekvisita, kläder, smink och skådespelarnas agerande. Varje detalj i en scen kan bidra till berättelsen.

När ni diskuterar en films form kan ni till exempel prata om hurvida bildspråket förstärkte eller försvagade filmens budskap? Lade ni märke till något särskilt grepp, som smart användning av ljus eller kameraarbete? Hur påverkades ni av tempot i klippningen eller valet av musik?

Faktaruta: Studiecirkeln

En studiecirkel hos ABF och andra studieförbund är en liten grupp som lär tillsammans. Enligt ABF:s riktlinjer ska en cirkel ha minst 3 träffar och omfatta minst 9 studietimmar (en studietimme = 45 minuter). Det krävs minst 3 personer (2 deltagare + 1 cirkelledare) för att starta en cirkel.

Studiecirkeln bygger på dialog och delaktighet – alla uppmuntras att bidra och ställa frågor. Alla ska få prata lika mycket och man lär av varandras erfarenheter. Cirkelledaren är en del av gruppen, inte en traditionell lärare. Folkbildningens idé är att kunskap skapas tillsammans i samtal, där inget svar är facit.

B. Berättarstruktur – att förstå filmens upplägg

De flesta filmer följer en struktur eller dramaturgi – en röd tråd som binder samman början, mitten och slutet. Att analysera en films berättarstruktur handlar om att se hur historien är uppbyggd och vilka element som driver berättelsen framåt.

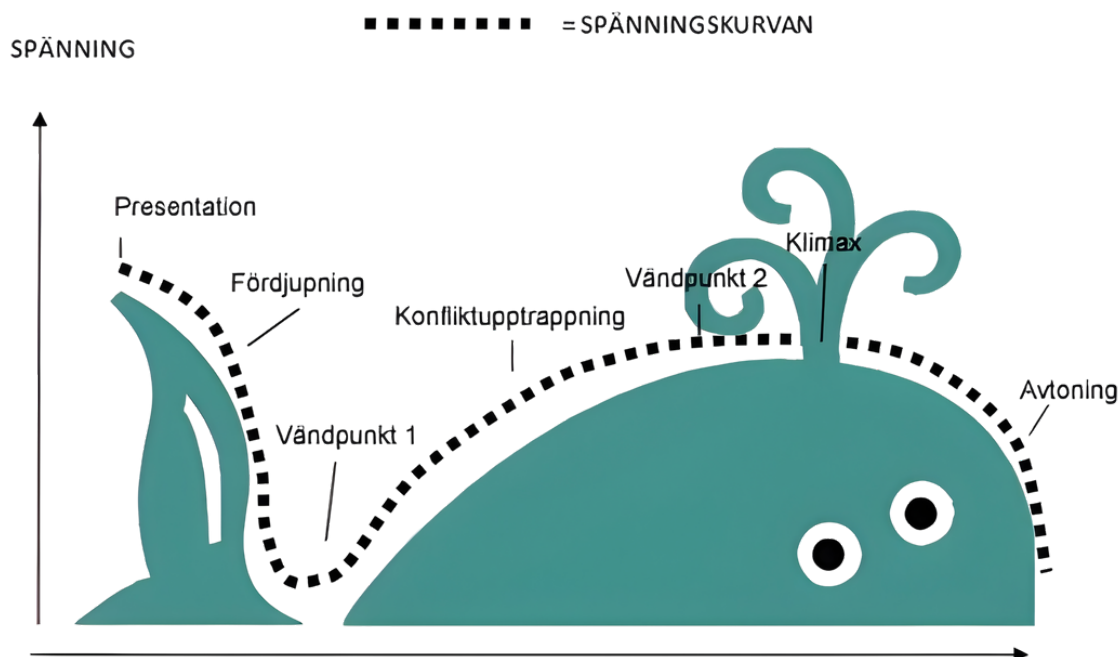
Handling och konflikt: Vad går berättelsen ut på? Ofta finns en huvudkonflikt eller ett problem som ska lösas. Det kan vara en yttre konflikt (kamp mot en skurk, om ett ting, eller mot naturens krafter) och/eller en inre konflikt hos huvudpersonen (att övervinna sin rädsla, etc).

Huvudperson och andra karaktärer: Vem är filmens protagonist (huvudperson)? Vad vill hen uppnå, och vem eller vad står i vägen (en antagonist eller ett hinder)? Hur utvecklas karaktärerna under berättelsens gång – lär de sig något eller förändras de?

Dramaturgisk kurva (spänningskurvan): Fundera på var i filmen vändpunkterna kommer. Vanligen introduceras vi för världen och personerna i början, sedan stegras konflikten mot ett klimax (höjdpunkt) innan allt avslutas och löses (eller inte) i slutet.

Berättarperspektiv: Ur vems perspektiv får vi följa historien? Är det en allvetande berättare, eller ser vi kanske allt genom en specifik karaktärs ögon? Vems berättelse är det, och påverkar det hur vi tolkar filmen?

Tid och ordning: Spelas historien upp kronologiskt eller hoppar den i tid (med flashbacks)? Ibland börjar filmer *in medias res* (mitt i handlingen) och förklarar bakgrunden senare.

C. Representation – vilka syns och hur?

Film är inte bara en berättelse, utan speglar också människor och samhället. Representation handlar om hur olika grupper, identiteter och verkligheter framställs i filmen. Vem får ta plats i berättelsen, och hur porträtteras de? (Obs. fråga cirkelledaren eller slå upp begrepp ni inte kan)

Genus: Hur skildras kvinnor och män i filmen? Vilka roller har de – är kvinnor ofta bihang till manliga huvudpersoner, eller får de egna drivande roller? etc.

Etnicitet och kultur: Hur representeras olika etniska grupper eller kulturer? Finns stereotyper eller mångsidiga porträtt? Vilken etnisk bakgrund har huvudpersonerna jämfört med bakgrundskaraktärerna? Varför har filmer ofta s.k. vithetsnorm i rollbesättningen? etc.

Klass och miljö: Vilken socioekonomisk miljö utspelar sig filmen i? Hur påverkar det vilka berättelser som berättas?

HBTQI: Hur skildras hbtqi-personer och relationer i filmen? Fundera på om karaktärerna får vara komplexa individer med egen drivkraft, eller om de främst används som stereotyp, "markör" eller bieffekt i någon annans berättelse.

Perspektiv och bias: Tänk på vems berättelse det är. Om filmen handlar om en marginaliserad grupp, är det då den gruppens egna perspektiv som kommer fram eller filtreras det genom någon annans ögon?

När ni pratar om representation, försök vara uppmärksamma på både det som syns tydligt och det som kanske saknas. Ibland kan det mest talande vara att en viss typ av person eller erfarenhet inte alls finns med.

Del 2. Frågebanken

Efter att ni har sett en film kan det ibland vara svårt att veta hur man ska börja diskussionen. Här följer två frågebanker med exempel på öppna, reflekterande frågor. Välj ut de frågor som passar er film och ert samtal, och låt gärna frågorna leda in på egna följdfrågor.

A. Diskussionsfrågor för cirkeln/kulturarrangemanget

Första intryck

Vad tyckte ni om filmen direkt efter att ha sett den? Vilka känslor eller tankar väckte den hos var och en?

Minnesvärda scener

Vilken scen eller ögonblick fastnade ni mest för, och varför just den?

Huvudperson och karaktärer

Vem upplevde ni som filmens huvudperson? Kunde ni identifiera er med hen eller någon annan karaktär? Varför eller varför inte?

Handling och tema

Vad handlar filmen om på ytan (intrigen), och vad tror ni är filmens tema eller budskap på ett djupare plan?

Dramaturgi

Hur utvecklades berättelsen? Fanns det någon vändpunkt där ni verkligen drogs in, eller partier där intresset tappades? Hur påverkade slutet er?

Visuellt uttryck

Hur påverkade filmens visuella stil (foto, färger, ljussättning, scenografi) er upplevelse? Kan ni ge exempel på hur någon visuell detalj förstärkte en känsla eller betydelse i filmen?

Ljud och musik

Märkte ni hur ljudbilden och musiken användes? Var det någon scen där musiken eller tystnaden spelade en särskilt stor roll?

Favoritcitат eller dialog

Var det någon dialog eller replik som ni tyckte var extra minnesvärd eller tänkvärd?

Titelns betydelse

Hur tolkar ni filmens titel nu efter att ha sett filmen? Speglar titeln innehållet eller temat på ett bra sätt?

Representation och identifikation

Hur väl tycker ni filmen representerade olika människor eller samhällsfrågor (genus, kultur, ålder, klass, funktionsrätt)? Kände ni igen er själva eller samhället i filmen på något sätt?

Budskap och tolkning

Om ni skulle sammanfatta filmens budskap med egna ord, vad skulle ni säga? Tror ni att regissören ville säga något särskilt till publiken?

Kritiska synpunkter

Var det något ni tyckte mindre om eller reagerade negativt på i filmen (en stereotyp framställning, lösa trådar i handlingen, eller ett stilgrepp som inte fungerade)?

Eftertanke

Hur påverkade filmen er efteråt? Gick ni och tänkte på den länge, eller glömde ni den snabbt? Skulle ni rekommendera den till andra?

Anteckningar

B. Frågor att ställa till en filmskapare

Om ni får möjlighet till ett samtal med någon som gjort filmen – till exempel vid ett regissörsbesök eller en frågestund efter en visning – kan ni använda några av följande frågor. Tanken är att gå bortom ja/nej-frågor och inbjuda filmskaparen att berätta om sitt verk på ett personligt sätt.

- **Inspiration:** "Vad inspirerade dig att göra den här filmen?"
- **Syfte och budskap:** "Vad vill du att publiken tar med sig från filmen?"
- **Manus och berättelse:** "Hur utvecklades berättelsen? Började du med karaktärerna eller handlingen?"
- **Visuella val:** "Filmens visuella stil är väldigt utmärkande – hur tänkte du kring de valen?"
- **Ljud och musik:** "Berätta om musiken och ljudbilden – hur arbetade ni med ljudet för att skapa stämning?"
- **Karaktärsarbete:** "Hur jobbade du med skådespelarna för att forma karaktärerna?"
- **Utmaningar:** "Vilken var den största utmaningen under inspelningen?"
- **Favoritscen:** "Har du någon favoritscen i filmen, eller något ögonblick du är extra nöjd med?"
- **Publikens reaktioner:** "Har något i publikens reaktion överraskat dig?"
- **Framtida projekt:** "Har du något nytt projekt på gång eller något du drömmer om att filmatisera?"

När ni ställer frågor, var beredda att lyssna aktivt på svaret och gärna ställa en följdfråga. Filmskapare brukar uppskatta genuina frågor som visar att ni har tänkt till kring filmen. Våga fråga "varför" – det kan ge er unika insikter i processen och göra filmupplevelsen ännu rikare.

Del 3. Upplägg och studieplan för träffar

Hur kan man lägga upp en studiecirkel om filmanalys på 3–4 träffar? Nedan finns ett förslag som ni kan använda som utgångspunkt. Känn er fria att justera efter era behov. Det viktiga är att ha en plan så att varje träff har ett tydligt mål och innehåll.

Förberedelse

Innan ni börjar, kom överens om vilken eller vilka filmer ni ska arbeta med. Ibland kan det räcka med en film som ni analyserar på djupet under flera träffar; alternativt kan ni välja en film per träff inom ett tema (olika genrer eller epoker). Se också till att alla har praktisk möjlighet att se filmen – via gemensam visning eller på egen hand mellan träffarna. (Obs. på sidan 18 finns information om upphovsrätt)

Träff 1 – Introduktion och att se en film

Innehåll: Lär känna varandra och sätt ramarna. Gå igenom syftet med cirkeln och förväntningar. Introducera grundläggande begrepp i filmanalys.

Förslag på agenda:

- 1. Presentation och spelregler (20 min):** Börja med en runda där alla berättar kort om sin relation till film – favoritfilm eller varför man är med i cirkeln. Sätt upp gemensamma spelregler för samtalet.
- 2. Introducera filmanalys (25 min):** Diskutera frågan "Vad är filmanalys?". Varför kan det vara givande att analysera film och inte bara titta passivt? Sammanfatta de tre huvudperspektiven: form, berättelse, representation.
- 3. Kort övning (30 min):** Titta tillsammans på ett kort filmklipp eller en kortfilm (5–10 minuter). Be sedan deltagarna plocka ut en iakttagelse var: något om formen, berättelsen eller representationen. Diskutera kort.
- 4. Planera framåt (15 min):** Bestäm vilken film ni ska fokusera på till nästa träff. Uppmana alla att ta med sig spontana intryck och frågor.

Träff 2 – Analys av berättelse och innehåll

Innehåll: Nu dyker ni in i den valda filmen ordentligt, med fokus på berättelsen, karaktärerna och temat.

Förslag på agenda:

- 1. Återblick (15 min):** Börja med en inledande runda där var och en får dela sitt spontana intryck av filmen.
- 2. Handling och tema (30 min):** Gemensam diskussion med hjälp av frågebanken (sid. 8). Fokusera på handlingens struktur, karaktärernas utveckling och vilka känslor filmen väcker.

3. Karaktärsdjup (25 min): Prata om huvudpersonen och andra viktiga rollfigurer. Vilka konflikter ställs de inför? Förändras någon av dem?

4. Summering (20 min): Avsluta med att sammanfatta vad ni diskuterat. Skriv upp nyckelord.

Träff 3 – Analys av form och filmiska uttryck

Innehåll: Dags att titta på hur filmen berättas – det vill säga form och stil. Fokus på det visuella och audiella: foto, klippning, ljud, ljus.

Förslag på agenda:

1. Uppvärmning (15 min): Visa några stillbilder eller korta klipp från filmen för att friska upp minnet. Alternativt, be alla nämna en scen de minns tydligt rent visuellt.

2. Diskussion om form (30 min): Gå igenom olika form-element: bildspråk, ljussättning och färg, ljud och musik, klippning och tempo, scenografi och miljöer.

3. Exempelanalys (25 min): Välj ut en specifik scen och försök ”plocka isär” den tillsammans ur form-perspektiv. Hur bidrog de olika elementen till effekten?

4. Summering (20 min): Sammanfatta era upptäckter om filmens form. Om ni planerar en fjärde träff, kom överens om upplägget.

Träff 4 – Överkurs och avslutning

Innehåll: Den fjärde träffen kan användas på olika sätt beroende på gruppens intresse:

Alternativ 1 – Genusöverkurs:

- Gå igenom A-märkning och Bechdeltest
- Applicera Bechdeltestet på filmen ni analyserat
- Gör en genusanalys av filmen
- Avslutande utvärdering och reflektion

Alternativ 2 – Ny film:

- Titta på en ny (helst kortare) film
- Använd samma metodik som tidigare
- Jämför de två filmerna
- Avslut och utvärdering

Oavsett alternativ: ge utrymme för reflektion och firande av det ni lärt er.

A. Samtalsteknik

Ett bra samtal i en filmcirkel kännetecknas av att alla kommer till tals, alla lyssnar på varandra och att diskussionen håller sig respektfull även om man tycker olika. Här är några tips på samtalstekniker och metoder:

Inledande runda: Börja gärna varje träff (eller varje diskussion efter filmvisning) med en runda där var och en får säga något utan avbrott. Den som talar har ordet; de andra lyssnar aktivt utan att kommentera. Man får också passa om man vill.

Använd öppna frågor: Ställ hellre frågor som börjar med ”vad”, ”hur”, ”varför” än frågor som kan besvaras med ja eller nej. Till exempel: ”Hur upplevde ni slutet?” i stället för ”Gillade ni slutet?”.

Lyssna aktivt: Visa att ni lyssnar på varandra. Nicka, ställ följdfrågor. Ibland kan man sammanfatta vad någon sagt: ”Om jag förstår dig rätt menar du att...?”

Bygg vidare och koppla ihop: Försök koppla deltagarnas inlägg till varandra. ”Du sa något liknande som Anna nämnde tidigare, ska vi jämföra de två idéerna?”

Håll dig till filmen, men våga associera: Om diskussionen glider iväg för långt från filmen kan ledaren varsamt styra tillbaka. Samtidigt kan personliga associationer vara värdefulla.

Respektera olikheter: Påminn om att det inte handlar om att ”vinna” en diskussion utan om att förstå olika perspektiv. Fråga hellre: ”Vad i dina erfarenheter kan göra att du ser det på det viset?”

Turtagning och tid: Håll koll så att inte samma person tar all talartid. Som ledare kan man aktivt bjuda in någon som inte kommit in i samtalet.

Avslutande runda: Innan ni avslutar ett diskussionspass, ta en kort runda där var och en får ge ett slutord.

Spelregler för ett bra samtalsklimat

- Det personliga som delas i gruppen stannar i gruppen
- Det är tillåtet att ”tänka högt” och ändra sig under samtalets gång
- Det är okej att bara lyssna – ingen måste prata om de inte vill
- Prata ur egen erfarenhet (”jag upplever...” i stället för ”man måste...”)
- Hjälp åt att hålla tider och ämnet – alla ansvarar för samtalet
- Var nyfiken och ställ frågor, snarare än att debattera för din åsikt
- Våga ha roligt! Skratta med varandra, inte åt varandra

B. Överkurs: Genus och film

I det här avsnittet går vi lite djupare in på frågor om jämställdhet och genus i film. Detta är tänkt som en fördjupning – ni kan ta upp avsnittet om gruppen är intresserad, men det är inget måste.

A-märkning – ett svenskt jämställdhetsinitiativ

A-märkningen* ("A" står för "Approved", det vill säga "godkänd") är en svensk konsumentmärkning som infördes 2013 i samarbete mellan några biografer och organisationer. En film som är A-märkt har klarat Bechdeltestet.

Tanken med märkningen är att uppmärksamma hur kvinnor skildras på film och uppmuntra publiken att efterfråga filmer där kvinnor har en meningsfull närvaro. A-märkningen visas ibland i bioprogram, på affischer eller innan filmen startar.

Det är viktigt att förstå att A-märkt inte bedömer filmens kvalitet eller om den är "feministisk" – det handlar enbart om att filmen uppfyller ett visst minimikriterium för kvinnlig representation.

Bechdeltestet – mäter kvinnors närvaro i film

Bechdeltestet är ett enkelt test för att belysa bristen på kvinnor i många filmer. Testet skapades 1985 av serietecknaren Alison Bechdel i en skämtteckning, men har sedan dess blivit ett känt verktyg i populärkulturen.

Bechdeltestet

För att en film ska klara Bechdeltestet måste följande stämma:

1. Det finns minst två kvinnliga karaktärer som har namn
2. Dessa två kvinnor pratar med varandra under åtminstone en scen
3. De pratar om något annat än män (det vill säga samtalsämnet handlar inte om en manlig karaktär)

Det kanske låter som ett väldigt lågt krav – och det är det! Trots det misslyckas förvånansvärt många filmer med detta basala test. En stor genomgång av populära filmer visade att knappt hälften av dem klarade Bechdeltestet.

Bechdeltestet ska inte ses som den ultimata analysen, utan som en inkörsport till att diskutera genus i film. En film kan missa testet och ändå ha en nyanserad kvinnlig huvudroll, och en film kan klara testet men ändå framställa kvinnor på ett stereotypt sätt.

* 2013 var Ellen Tejle, då biografföreståndare för Folkets Hus och Parker biografen Bio Rio, en av initiativtagarna till märkningen.

B.1. Genusanalys av film – att se bortom testet

För en djupare genusanalys går man utöver Bechdeltestets kriterier och tittar på hur genus gestaltas och vilka underliggande budskap det sänder:

- Vilken roll har de kvinnliga karaktärerna i berättelsen? Är de aktiva och drivande för handlingen, eller mest där för att stödja manliga karaktärer?
- Hur skildras makt och kompetens mellan könen? Vem är expert, ledare, hjälte – och vem behöver räddas eller stöttas?
- **Sexualisering:** Framställs kvinnor och män på olika sätt gällande utseende och kamerafokus?
- **Emotionellt utrymme:** Får både manliga och kvinnliga karaktärer visa ett spektrum av känslor?
- **Mångfald:** Finns det flera kvinnliga karaktärer och är de i så fall olika som personer eller stereotypa?

Exempel: Genus i praktiken

Sagan om ringen: Klarar inte Bechdeltestet trots ett stort persongalleri – nästan inga namngivna kvinnliga roller som pratar med varandra.

Frost: Klarar inte bara testet, utan låter två kvinnliga huvudpersoner driva handlingen utan att den kretsar kring en man – en ofta hyllad förändring inom Disney.

Tips!

Pröva gärna olika “glasögon” i din filmanalys, exempelvis normkritik. Spåna gärna med varandra om vilka fler linser ni kan betrakta och tolka filmen genom.

C. Ordlista

Här följer en kort ordlista med viktiga termer inom film och filmanalys. Använd den som referens om det dyker upp ord ni är osäkra på.

Anslag

Filmens inledning, där stämningen sätts och huvudkonflikten antyds. De första scenerna som ”krokar tag” i publiken.

Antagonist

Motståndare till huvudpersonen (protagonisten). En person eller kraft som står i vägen för huvudpersonens mål.

Bildutsnitt

Hur mycket av motivet vi ser i bild. Till exempel närbild (endast ansikte), halvbild (halva kroppen), helbild (hela kroppen i miljön), panorama (mycket av omgivningen). Val av bildutsnitt påverkar intimitet och fokus.

Dramaturgi

Berättarkonst eller berättelsens struktur. Innehåller ofta anslag, fördjupning, upptrappning, klimax och upplösning.

Formanalys

Att analysera hur en film berättar rent formmässigt – bild, ljud, klippning, ljus, skådespel med mera. Till skillnad från innehållsanalys som fokuserar på vad som berättas.

Genus

Socialt och kulturellt kön. Genusanalys i film undersöker hur könsroller och maktförhållanden mellan kön framställs.

Genre

Typ av berättelse eller filmkategori, till exempel drama, komedi, thriller, science fiction. Varje genre har vissa konventioner som publiken känner igen.

Klippning (redigering)

Hur filmen är ihopsatt av olika tagningar. Klipp tempo kan vara snabbt eller långsamt. Klippningen påverkar rytmen och spänningen i filmen.

Mise-en-scène

Franska för ”sätta på scen”. Avser allt visuellt inom bilden: miljö, rekvisita, kostym, smink, skådespelarnas positioner och rörelser.

Protagonist

Huvudpersonen i filmen – den vi följer och ofta hejar på. Drivs av ett mål eller behov, och genomgår ofta en utveckling.

[illegible]

D. Tips och info till cirkelledaren

Att leda en studiecirkel i filmanalys är framförallt roligt och lärorikt. Här kommer några praktiska råd för att göra arbetet smidigare:

Förberedelser: Läs igenom det här materialet i förväg och gör upp en plan. Se till att du har tillgång till filmerna ni ska diskutera, och tekniken om ni ska visa klipp. Det kan vara bra att ha testat att spela upp klipp med ljud i lokalen innan.

Anpassa efter gruppen: Kolla av deltagarnas förkunskaper och intressen i början. Försök anpassa nivån så att alla hänger med men också utmanas lite. Undvik långa teoretiska utläggningar – introducera begrepp när de blir relevanta i diskussionen.

Skapa trygg stämning: Som ledare sätter du tonen. Välkomna alla, se till att ni lär känna varandras vid namn, och påminn om att det inte finns några dumma frågor. Var lyhörd om någon verkar tystlåten.

Tidsdisciplin: Håll koll på tiden för de olika delarna av träffen. Filmsnack kan lätt dra iväg! Bestäm i förväg ungefär hur länge ni ska diskutera en viss fråga. Samtidigt, var beredd att vara flexibel.

Neutral facilitator: Du behöver inte vara filmexpert. Ställ hellre frågor än ge svar. Om någon ställer en faktafråga och du inte kan svaret, uppmuntra gruppen att hitta svaret tillsammans. Det är helt okej att inte veta allt.

Hantera meningsskiljaktigheter: Om diskussionen blir het, påminn om respekt. Ta ett steg tillbaka och sammanfatta bägge ståndpunkter sakligt. Ställ en ny fråga som får dem att tänka vidare. I en cirkel finns det utrymme för flera sanningar.

Logistik med ABF: Glöm inte att sköta närvarolistor och e-rapportering om cirkeln är registrerad hos ABF. Om ni behöver ex. pedagogiskt stöd, hör med er ABF-avdelning.

D.1. Upphovsrätt och filmvisning: Att visa film i en studiecirkel räknas juridiskt som offentlig visning, vilket innebär att upphovsrättsregler gäller. Här är några praktiska vägar framåt:

- **Det enklaste: Se filmen hemma** Låt deltagarna se filmen på egen hand mellan träffarna – via streamingtjänst, bibliotekslån eller hyrd film. På så vis undviker ni licensfrågan helt, och alla kommer till träffen redo att diskutera.
- **Visa filmklipp under träffen** Cirkelledaren kan visa korta filmklipp för att illustrera en poäng eller starta en diskussion. Detta faller under citaträtten, på samma sätt som skriftliga citat. Tänk på att klippet ska vara underordnat samtalet (inte huvudinnehållet), hålla det kort (sekunder snarare än minuter) och ange vilken film klippet kommer från.
- **Visa hela filmer tillsammans** Om ni vill visa en hel film i studiecirkeln behövs licens. ABF-avdelningen kan teckna avtal med Swedish Film AB, som erbjuder licenser för föreningar och organisationer. Kontakta dem för mer information.
- **Samarbeta med en biograf** Ett smidigt alternativ är att samarbeta med en lokal Folkets Hus-biograf eller Folkets Bio. Då sköter biografen alla rättigheter, och ni kan kombinera bioupplevelsen med ett efterföljande samtal – antingen i biografens lokaler eller i er egen cirkelträff. Obs. att det inte är säkert att biografen kan täcka alla era kostnader. Stäm av före ni bokar.

E. Referenstips

Här samlas tips på resurser för vidare läsning och fördjupning inom filmanalys och jämställdhet i film.

Om filmanalys

- **Svenska Filminstitutets pedagogiska resurser** – utbildningsmaterial om film och filmanalys för olika åldrar och sammanhang
- **Mediemyndigheten** – information om medie- och informationskunnighet (MIK) och kritiskt tänkande kring rörlig bild
- **Filmjournalen** – tidskrift med recensioner, analyser och artiklar om film
- **Fönstret** – ABF:s egna tidskrift, brukar ha en del om film i varje nummer

Om genus och representation

- **A-märkningen** – information om det svenska jämställdhetscertifikatet för
- **Bechdeltestet** – databas där man kan söka efter filmer och se om de klarar testet
- **Geena Davis Institute on Gender in Media** – forskning och statistik om genusrepresentation i medier

Om folkbildning och studiecirklar

- **ABF:s webbplats** (abf.se) – information om studiecirklar, kurser och verksamhet
- **Folkbildningsrådet** – övergripande information om folkbildning i Sverige
- **Studieförbunden i samverkan** – gemensam portal för Sveriges studieförbund

Filmdatabaser

- **Svenska Filmdatabasen** – information om svenska filmer genom historien
- **IMDb (Internet Movie Database)** – internationell databas med information om filmer, skådespelare och filmteam
- **Letterboxd** – social plattform för filmrecensioner och filmloggar

Biografer och distribution

- **Folkets Hus och Parker** – medlemsorganisation i ABF som driver biografverksamhet i hela landet
- **Folkets Bio** – samarbetsorganisation till ABF som driver biografverksamhet på flera orter

Kom ihåg!

Glöm inte att ha kul! Film är ett fantastiskt ämne att samlas kring. Som cirkelledare får du ta del av deltagarnas aha-upplevelser och insikter när de upptäcker nya sätt att se på sina "favoritfilmer".

Din entusiasm smittar – så var dig själv, visa ditt eget filmintresse, och njut av processen.

Lycka till med er filmcirkel eller ert filmsamtal!

Titta tillsammans – filmanalys och reflektionsfrågor

Har du någonsin lämnat biografen med en känsla av att filmen berörde dig, men haft svårt att sätta ord på varför? Eller velat förstå hur regissören fick dig att gråta, skratta eller sitta på helspänn?

Titta tillsammans... ger dig verktygen att gå bortom "den var bra" och verkligen utforska filmens värld. Genom att lära dig se hur berättelser byggs upp med bild, ljud och dramaturgi får du nya glasögon att titta på film med – och nya samtalsämnen att dela med andra.

Materialet innehåller:

- Grundläggande begrepp inom filmanalys
- En frågebank för givande filmsamtal
- Uppläggsförslag för 3–4 cirkelträffar
- Tips på samtalsteknik och dokumentation
- Fördjupning om genus och representation i film
- Vägledning om upphovsrätt och filmvisning

Ingen förkunskap krävs – bara nyfikenhet och lust att upptäcka tillsammans. Perfekt för filmklubbar, studiecirklar eller alla som vill få ut mer av sin filmupplevelse.

Film är inte bara underhållning. Det är ett språk som speglar samhället. Att förstå det språket är en demokratisk färdighet.

